

2. Камін В. О. Народно-сценічний танець: груповий розподіл вправ біля станка. – К.: ДАКККіМ, 2008. – 151 с.
3. Основы подготовки специалистов-хореографов. Хореографическая педагогика. – СПб.: СПбГУП, 2006. – 632 с.
4. Пуртова Т. В., Баликова А. Н., Кветная О. В. Учите детей танцевать. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 256 с.
5. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю. Підручник. – К.: Альтерпрес, 2005. – 324 с.: іл.

УДК 378.147:81'42

Л. В. Шиянюк

ТЕКСТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НЕФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті пропонується теоретичне обґрунтування формування україномовної комунікативної компетентності студентів на текстовій основі.

In this article it is proposed a theoretical argumentatiol of forming Ukrainian communicative competence of students on text base.

В умовах орієнтації вищої освіти на всебічний і гармонійний розвиток особистості, посилення зв'язку змісту навчання з обраною професією особливого значення для формування україномовної комунікативної компетентності студентів у закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації нефілологічного профілю набуває вдосконалення змісту мовної освіти.

Модернізація мовної освіти в Україні, спричинена необхідністю підвищення якості освітніх послуг, актуалізує компетентнісний підхід до навчання державної мови. Компетентнісний підхід до освіти, як зазначає І.Зимня, може зберегти культурно – історичні, етносоціальні цінності, якщо розглядати компетенції, які лежать у його основі, як складні особистісні утворення, що охоплюють і пізнавально – інтелектуальні, і емоційні, і моральні складники [4: 40].

Л. Мацько вважає, що “будь – яка професійна діяльність потребує певних мовно – комунікативних умінь. Професійна комунікативна компетенція формується на основі комунікативної компетенції – сукупності знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні” [8: 13].

Потреба у спілкуванні поряд із потребою діяльності праці є визначальною у становленні майбутнього висококваліфікованого фахівця, який бездоганно володіє українською мовою в усній і письмовій формах. “Життя і діяльність суспільства неможливі без спілкування людей, оскільки воно є необхідною умовою будь-якої діяльності”, – стверджує Ф.Бацевич [1: 27]. Вміння спілкуватися державною мовою є одним із засобів удосконалення комунікативної компетентності й самореалізації особистості у майбутній професійній діяльності.

Проблема формування комунікативної компетентності не нова, але багатоаспектна, і тому в лінгвістичній літературі їй присвячено чимало досліджень. Протягом останніх десятиліть до цієї теми зверталися мовознавці (О.Ахманова, Н.Бабиц, Л.Булаховський, В.Виноградов, Д.Ганич, Б.Головін, М.Жовтобрюх, А.Коваль, В.Костомаров, Л.Мацько та ін.), дидакти й лінгводидакти (А.Алексюк, О.Біляєв, Є.Голобородько, С.Караман, В.Мельничайко, О.Олійник, М.Пентиліук, М.Стельмахович, О.Хорошковська та ін.). Певною мірою ця проблема порушувалася в працях багатьох психологів і психолінгвістів (Б.Ананьєв, М.Бахтін, П.Гальперін, І.Зимня, О.Леонтьєв, О.Потебня та ін.).

Формування україномовної комунікативної компетентності студентів-нефілологів, що відповідає обсягу й характеру комунікативних потреб у межах різних сфер діяльності сьогодення, може бути реалізоване тільки на основі тексту, який студенти сприймають, аналізують, змінюють, удосконалюють, визначають функціонування в ньому певних мовних явищ, встановлюють смислові і граматичні зв'язки. У ньому вживаються одиниці всіх рівнів, об'єднані відповідно до законів текстотворення, що передбачають збереження логіко-змістової єдності висловлювання з урахуванням жанрово-стильових особливостей.

Комплексна робота з текстом визначається як найголовніший засіб підвищення мовної та мовленнєвої підготовки студентів, який знайомить їх із найприкметнішими особливостями зв'язного висловлювання, готує до створення власних текстів, даючи змогу виробити вміння будувати й граматично оформлювати їх, через їхнє посередництво впливати на співрозмовника, отримувати від нього потрібну реакцію.

Результати дослідження у галузі теорії тексту як лінгвістичного, соціокультурного, когнітивного та креативного явища і текстотворення та теорії мовленнєвої комунікації, одержані останнім часом (Ф.Бацевич, О. Біляєв, І. Гальперін, Н. Грипас, О. Зарецька, Л. Мацько, М. Крупа, В.Мельничайко, А. Нікітіна, Л. Орлова, М. Пентилюк, О. Пономарів та ін.), визначили актуальність пошуку нових підходів до вирішення проблеми розвитку україномовної комунікативної компетентності студентів через зв'язні висловлювання – тексти. А. Трунаєва зазначає, що “всі рівні та аспекти розвитку мовлення можуть повноцінно реалізуватися лише за умови, якщо вони активізуються на найвищому рівні – рівні тексту. Саме на рівні тексту здійснюється вдосконалення вмінь, визначених мовцем комунікативних цілей, тобто того, що має безпосередній вихід на мовленнєву практику” [14: 7].

Мета статті – обґрунтувати шляхи і засоби формування у студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації україномовної комунікативної компетентності на основі тексту.

У сучасній методиці української мови визначають такі аспекти її навчання: лінгвістичний, педагогічний, психологічний, моральний, естетичний. Разом з традиційними формуються й нові підходи до навчання рідної мови, викликані змінами в суспільному і духовному житті, концепцією національної школи в Україні. Це такі аспекти, як: народознавчий (українознавчий), етнопедагогічний, культурологічний, текстоцентричний.

Текстоцентричний аспект реалізується у процесі вивчення одиниць мови на текстовій основі, передбачаючи “розгляд їх засобів та функціональних можливостей у структурі тексту, в умовах звичайного виявлення їх значень та текстотворювальної ролі, що дозволяє органічно поєднати засвоєння структурно – семантичних ознак тих явищ, що вивчаються, а також формування мовленнєвих умінь” [5: 170].

Так, М. Кочерган констатує, що “текст як прикінцевий продукт мовлення, у якому реалізується потенціал усіх мовних одиниць, розгортає перед викладачем величезні можливості вивчення, узагальнення й систематизації інформації про них, наочно демонструючи їхнє функціонування в суцільному потоці мовлення” [7: 206].

Отже, на основі дібраного викладачем тексту – мовного матеріалу, що містить необхідні для вивчення мовні одиниці (слова, словосполучення, речення), за допомогою завдань, які передбачають опрацювання цього мовного матеріалу, побудові власних висловлювань різних типів і стилів мовлення на основі запропонованого тексту реалізується текстоцентричний аспект, що передбачає формування у студентів навичок сприймати й відтворювати чужі та будувати власні усні й писемні висловлювання.

Лінгвістика тексту – галузь мовознавчих досліджень, об'єктом якої є правила побудови зв'язного тексту та його змістової категорії – враховує разом мовні, позамовні і психолінгвістичні реальності та виділяє в тексті такі риси: віднесеність до позамовної дійсності, смислову закінченість, смислову багатоплановість, комунікативну цілеспрямованість, мовну структуру, комунікативну оформленість, відповідну жанрову належність.

Дослідження лінгвістики тексту привертає увагу багатьох мовознавців, а “визначення терміна “текст”, – як зауважує М.Пентилюк, – належить до одного з дискусійних питань, що неоднозначно розв’язуються лінгвістами, психологами, лінгводидактиками” [11: 85].

Усну форму тексту досліджували О. Беляєв, І. Зимня, М.Стельмахович; текст як одиницю писемного мовлення – І. Гальперін, В. Мельничайко, М. Пентилюк. Деякі вчені враховують монологічність тексту (Д. Баранник, С. Єрмоленко, А. Коваль, О. Пономарів), а деякі акцентують увагу на особливостях діалогічного тексту (Л. Виготський, М. Жинкін та ін.).

Так, І.Гальперін формулює поняття тексту як “витвору мовного процесу, що відзначається завершеністю, об’єктивованого у вигляді письмового документа, літературно обробленого у відповідності з типом цього документа, витвору, який складається з заголовка і ряду особливих одиниць (надфразових єдностей), об’єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв’язку, і має певну цілеспрямованість і прагматичну установку” [3: 18].

М. Пентилюк наголошує: “Як об’єкт лінгвістики “текст” (лат. *textum* – тканина, поєднання, в’язь) є функціонально завершеним мовним цілим, основне завдання якого визначається певною метою мовленнєвої діяльності. Для тексту характерна зв’язність, що відображає єдність фонетичних, лексико-семантичних, граматичних засобів з урахуванням їх функціонально – стилістичного навантаження, має комунікативне спрямування (мету, сферу спілкування), композиційну структуру, зміст та внутрішній смисл (тему й основну думку)” [10: 30].

В. Мельничайко стверджує, що “термін “текст” застосовується для позначення не тільки цілісного висловлювання, але й відносно закінченого за змістом уривка. Слово *текст* вживається і в інших не термінологічних значеннях (напр., “текст вправи”, якщо в ролі дидактичного матеріалу виступають окремі речення чи слова). Це створює певні незручності, але не може бути перешкодою у роботі” [9: 11].

І.Ковалик трактує текст як “писемний чи усний потік, що являє собою послідовність звукових, графемних елементів у синтаксичних структурах (реченнях), які виражають комплекс пов’язаних між собою суджень” [6: 7].

В енциклопедичному виданні “Українська мова” (за редакцією В.Русанівського) подано таке визначення терміна: “Текст – писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлювань, об’єднаних у ближчій перспективі смисловими, формально – граматичними зв’язками, а в загально – композиційному, дискантному плані спільною тематичною і сюжетною заданістю” [12: 627].

На думку Ф.Бацевича, різноманітність підходів до тлумачення тексту зумовлена багатьма причинами, передусім важливістю цього поняття для людини, його складністю, а також багатовіковою традицією вивчення його в різних сферах знань [1: 145]. Але незважаючи на всі розбіжності цих визначень, знаходимо спільне: текст реалізується в усній і письмовій формі (усний текст – продукт живого мовлення, письмовий – продукт письма чи друкування); йому властива зв’язність, що характеризується певною послідовністю речень, абзаців, надфразових єдностей, що визначаються смисловим зв’язком і відповідають задуму автора; текст є функціонально завершеним мовним цілим, основне завдання якого визначається певною метою мовленнєвої діяльності.

М.Пентилюк зазначає: “Текст – поняття складне і багатогранне, що являє собою усну чи писемну монологічну чи діалогічну змістову й структурно завершену систему з кількох чи багатьох речень, яким властива інформаційна насиченість та виражене ставлення автора до висловленого повідомлення” [11: 86].

Текст як лінгвістичне поняття характеризується зв’язністю, цілісністю, членованістю, інформативністю, структурно – смисловою завершеністю, функціонально – стилістичною взаємопов’язаністю мовних одиниць, що його утворюють. Виділені ознаки тексту займають провідне місце в системі роботи на заняттях з української мови. Вони забезпечують розвиток і вдосконалення умінь: визначати тему, основну думку, зміст тексту; членувати тему на

мікротеми; поділяти текст на абзаци; складати план висловлювання; аналізувати зразки складання плану до тексту; добирати заголовки; оформлювати початок і заключну частину висловлювання; навчати монологічного та діалогічного мовлення, що сприятиме свідомому формуванню мовленнєво – комунікативних умінь; усно висловлювати власну думку про почуте чи прочитане; відтворювати прочитаний текст, дотримуючись стилістичних та пунктуаційних особливостей; створювати текст на запропоновану тему.

Однією з важливих ознак тексту є функціональність. На сучасному етапі розвитку лінгвістики вчені виокремлюють наступні функції: текст як дидактична одиниця, текст як мовна одиниця, текст як одиниця культури та мінімальна одиниця спілкування, текст як дискурс.

Дискурс (від фр. *discourse* – мовлення) – текст у сукупності соціокультурних, прагматичних, психологічних та інших чинників; мовлення як цілеспрямована соціальна дія, як механізм, що бере участь у когнітивних процесах. До дискурсу входять не тільки власне мовні засоби, а й міміка, жести, за допомогою яких виражається емоційно – оцінний вплив на співрозмовника. Оскільки дискурс – це сукупність взаємопов’язаних висловлювань (текстів), що реалізується в певних соціокультурних, просторових і часових умовах з урахуванням діяльності учасників комунікації (адресата й адресанта), то він вивчається разом із відповідними “формами життя”: репортаж, інтерв’ю, інструктаж, товариська бесіда тощо.

Дискурсивне мовлення стало об’єктом наукових шукань лінгвістів, психолінгвістів, лінгводидактів: Ф.Бацевича, М.Бахтіна, І.Гальперіна, В.Мельничайка, О.Леонтьєва, М.Пентилюк, О.Селіванової, Ю.Степанова та ін.

За Ю.Степановим “дискурс існує перш за все і головним чином у текстах, але таких, за якими стоїть особлива граматики, особливий лексикон, особливі правила слововживання і синтаксису, особлива семантика, – в кінцевому підсумку – особливий світ. У світі будь-якого дискурсу діють свої правила синонімічних змін, свої правила істинності, свій етикет. Кожен дискурс – це один із можливих світів” [13: 44].

До початку 80-х рр. ХХ століття термін *дискурс* уживався як синонімічний до терміна *текст*. Нині ці терміни стали диференціювати: під текстом розуміють об’єднану смисловими зв’язками послідовність знакових одиниць, основними властивостями яких є зв’язність, цілісність, інформативність, ситуативність, членованість, розгорнутість тощо. А під дискурсом – різні види актуалізації тексту, розглянуті з погляду ментальних процесів у зв’язку з екстралінгвальними та інтерактивними чинниками. Текст – одиниця лінгвістичного аналізу, а дискурс – комунікативного.

Дискурс як складне поєднання мовного і позамовного є центральним моментом мовного існування людини, він відображає обставини, в яких існує. До таких обставин Ф.Бацевич відносить:

- комунікативні наміри автора;
- взаємостосунки автора і адресата;
- різноманітні значущі і випадкові умови;
- спільні ідеологічні ознаки, соціальний “клімат” епохи загалом і того конкретного середовища та конкретних особистостей, котрим прямо або опосередковано адресовано повідомлення;
- жанрові і стилістичні особливості повідомлення і тієї комунікативної ситуації, в яку воно включене;
- велику кількість асоціацій з попереднім досвідом, які потрапили у сферу даної мовної дії.

Теорія тексту й дискурсу є тією базою на основі якої розвивається процес формування україномовної комунікативної компетентності студентів. Учені досліджують методи і прийоми навчання мови, а викладачі – практики впроваджують їх у роботі з текстом.

Активними методами навчання під час роботи з текстом вважаються такі методи, які стимулюють пізнавальну діяльність студентів, передбачають вільний обмін думками з тією, чи іншою проблеми, організовують пізнавальний процес кожного студента, допомагають

йому критично осмислити свої помилки і невміння, внести корекцію у систему його самоорганізації при вивченні рідної мови, використовують усі можливості студента, весь його творчий потенціал з метою розумового розвитку, абстрактного мислення, глибокого й усвідомленого засвоєння лінгвістичних понять, формування україномовної комунікативної компетентності та морально – вольових якостей, а отже, виховання мовної особистості.

У роботі над змістом тексту чи дискурсу на заняттях дуже важливу роль відіграють мовленнєві взірці – вдало дібрані тексти різних типів і функціональних стилів мовлення.

Про необхідність ширшого й активнішого використання “зразків мови” (текстів) при навчанні мови писали впродовж останніх десятиліть вітчизняні й зарубіжні дослідники (М.С.Вашуленко, Л.В.Вознюк, Є.П.Голобородько, В.О.Добромислов, О.В.Дудников, Н.О.Іпполітова, Г.О.Михайловська, Н.А.Пашківська, М.І.Пентилюк, Л.П.Федоренко та ін.).

На думку вчених, “без слухання, читання й розбору зразків мови не може бути ні розуміння мовних значень при вивченні граматики, ні оцінки виразності мови, ні вироблення мовного чуття” [14: 7].

Сприйняття текстів – взірців – обов’язкова умова сучасного уроку рідної мови. Запропоновані тексти для мовних вправ мають не тільки навчати, але й духовно наповнювати цей процес, розвивати образне мислення, естетичне сприйняття, бо воно ґрунтується на почуттях (гр. *esthetis* – почуття, відчуття). Саме вдало дібраний мовний матеріал дозволяє виховувати глибоко моральну, гуманну, духовно багату мовну особистість, здатну творити добро, активно протистоювати злу.

Мовленнєві взірці, які мають естетичну вартість, активно впливають на формування україномовної комунікативної компетентності студентів, на виховання у них почуття прекрасного, викликають позитивні емоції, допомагають відчувати національну специфіку мови, досягнути мовну картину світу, витворену ментальністю українського народу, входити в людський колектив, поглиблювати власні знання щодо майбутньої професійної діяльності, виступають засобом навчання, спрямованим на розуміння чужих і створення власних висловлювань у конкретній мовленнєвій ситуації.

Добираючи тексти для спостереження за мовним явищем чи аналізу викладач повинен ураховувати вікові особливості його сприйняття. Письменники й публіцисти зрозуміли, що текст – це відкрита структура й може сприйматися по різному читачами та слухачами. Л. Бондарчук підкреслює: “Опора на текст при вивченні мовного явища ніби зближує те, що лежить на поверхні: слово – об’єкт лінгвістики і слово – елемент, вияв образного, художнього мислення” [2: 8].

Щоб навчитися створювати власні висловлювання, студент повинен навчитися сприймати і аналізувати тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення. Методологічною основою аналізу тексту є положення про єдність змісту і форми, про зв’язки мови і мислення, про функціонування мови у людському суспільстві.

Як зазначено в енциклопедії “Українська мова”, “лінгвістичний аналіз тексту – це аналіз будь-якого тексту як продукту мовно – розумової діяльності людини із застосуванням лінгвістичних методів і прийомів з метою виявлення його структурно – смислової єдності, комунікативної спрямованості та інтерпретації упорядкування мовних засобів для вираження смислу” [15: 291].

“Лінгвістичний аналіз тексту, – на думку М.Пентилюк, – забезпечує комунікативний та функціонально – стилістичний підходи до навчання мови: аналізуючи текст, мовці засвоюють комунікативні ознаки (роль у спілкуванні), стилістичну приналежність і функції мовних одиниць, а отже, формують і вдосконалюють свою мовну і мовленнєву компетенцію [10: 30]”. Об’єктом лінгвістичного аналізу тексту може бути науковий, офіційно-діловий, публіцистичний і художній тексти, а також текст реклами, усний виступ, діалог тощо.

Для письмового аналізу варто добирати тексти, що дозволяють формувати однозначні твердження, будувати стислі відповіді. Для усного аналізу доречними є тексти, які спонукають студентів до розгорнутих міркувань, глибокої аргументації. Зіставний аналіз передбачає наявність двох чи більше текстів, присвячених одній темі й насичених

однорівневими різностильовими мовними елементами, наприклад: опис предмета чи явища в науковому та художньому стилях; розповідь, роздум, опис певного явища чи предмета у художньому та публіцистичному стилях.

Серед сучасних методів формування комунікативної компетентності особистості особливе місце займає стилістичний аналіз тексту, що включає різні ланки комплексного аналізу тексту (фонетичного, лексичного, словотворчого, граматичного). Сутність останнього полягає в оцінці вибору та вживанні мовних засобів залежно від мети, змісту та характеру спілкування, тобто з точки зору комунікативної доцільності.

Питанням методики стилістичного аналізу тексту займалися М.Пентилюк, О.Текучев, Т.Чицова та ін. На думку методистів, основним завданням методу стилістичного аналізу є:

- привернути увагу студентів до фактів стилістичного забарвлення мовних засобів, до синонімічного багатства української мови, різноманітності її виражальних можливостей;
- прищепити потребу користуватися різними словниковими й довідниковими посібниками;
- закріпити набуті знання про стильові норми, які обумовлені видами стилів сучасної української мови;
- розвивати й удосконалювати мовне чуття, уміння й навички в практичному використанні всього багатства української мови з урахуванням жанру й стилю мовлення, його змісту й цільової спрямованості.

Отже, на матеріалі тексту студенти комплексно вдосконалюють уміння усіх видів мовленнєвої діяльності: активного, цілеспрямованого, мотивованого, предметного процесу передачі та сприймання сформульованої засобами мови думки, інформації, спрямованої на задоволення комунікативно – пізнавальної потреби людини у процесі спілкування. Реалізація міжпредметних зв'язків під час роботи на заняттях з мовленнєво – комунікативним дидактичним матеріалом (текстом), пов'язаним з іншими науковими галузями, сприяє успішному особистісному розвитку студентів, формуванню україномовної комунікативної компетентності – передумови успіху в практичному оволодінні рідною мовою, здатністю використовувати її для успішного спілкування в реальних життєвих обставинах, майбутній професійній діяльності.

Процес мовлення, обміну думками між учасниками спілкування (комунікантами) – це завжди нова ситуація, завжди новий пошук мовних засобів для вираження певної думки. Тому, щоб бути мовленнєво компетентним, необхідна велика розумова діяльність і дотримання норм української літературної мови та культури спілкування.

Саме текст здатний забезпечити природне мовне середовище і життя кожного слова в ньому, а головне – викликати багатоасоціативне сприймання слова чи словосполучення, впливати на думку. Елементарне заглиблення в естетичну природу тексту дозволяє послідовно й ненав'язливо формувати мовно – естетичне чуття слова, його понятійних зв'язків, усвідомлення стилістичної диференціації моделювання зв'язного висловлювання.

Тому перспективним убачаємо дослідження питання формування україномовної комунікативної компетентності на текстовій основі для студентів закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації нефілологічного профілю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. – С.344.
2. Бондарчук Л. Методику підказує текст. – Тернопіль: Мальва-ОСО. – 2001. С.159.
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 1981. – С.18.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно – целевая основа компетентного подхода в образовании. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. 2004. – С. 40.
5. Ипполитова Н.А. Текст в системе обучения русскому языку в школе. – М.: Флинта: Наука, 1998. – С.170.

6. Ковалик І., Мацько Л., Плющ М. Методика лінгвістичного аналізу тексту. – С. 7.
7. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2003. – С. 206.
8. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: Навч. пос. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – С. 360.
9. Мельничайко В.Я. Лінгвістика тексту у шкільному курсі української мови: Посібник для вчителів. – К.: Рад. шк., 1986. – 168.
10. Пентилюк М.І. Аналіз тексту на уроках мови // Дивослово. – 1999. – №3. – С.30.
11. Пентилюк М.І. Формуючи риторичну особистість // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2008. – № 5. – С.85.
12. Словник – довідник з української лінгводидактики / За ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2000. – С.627.
13. Степанов Ю. Альтернативный мир. Дискурс. Факт и принцип причинности // Язык и наука конца 20 века. – М., 1995. С. 44-45.
14. Трунаєва А.Текстоцентричний підхід до викладання української мови // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. – № 12. – С. 7-8.
15. Українська мова: Енциклопедія. – К., 2000. – С.291.

УДК 370

О.О. Юринець

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ

У статті автор обґрунтовує теоретичні аспекти формування у студентів відповідальності як риси особистості та професійної якості педагога. Визначаються найбільш важливі фактори формування відповідальності у поєднанні із рефлексивним ставленням студента до власної діяльності в процесі педагогічної практики.

In the article an author grounds the theoretical aspects of forming for the students of responsibility as lines of personality and professional quality of teacher. The most essential factors of forming of responsibility are determined in combination with reflex attitude of student toward own activity in the process of pedagogical practice.

Соціально-економічні перетворення, які здійснюються в Україні, зумовлюють значні зміни в розвитку системи освіти та підготовці майбутніх учителів. Стрімке зростання інформатизації суспільства, швидкий розвиток науки, техніки і виробництва, що відбуваються в усьому світі й Україні зокрема, потребують якісного піднесення інтелектуального потенціалу підростаючого покоління. Оновлення всіх ланок життя в умовах ринкової економіки зумовлює підсилену увагу до професійної підготовки майбутніх фахівців, формування в них соціальної і трудової активності. У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті зазначається: “В Україні має стверджуватися стратегія прискореного, випереджувального інноваційного розвитку освіти і науки; повинні забезпечуватись умови для розвитку, самоствердження і самореалізації особистості впродовж життя”.

Перед вищою школою стоять завдання підготовки висококваліфікованих фахівців різних спеціальностей, творчих особистостей, готових до постійного самовдосконалення. Ці завдання вимагають від педагогічної науки перегляду та подальшого дослідження ряду проблем, зокрема й підвищення ефективності психолого-педагогічних предметів у професійно-педагогічному становленні майбутніх учителів, тому що сьогодні виникає потреба саме в «якісному педагогові, який зумів би виявити себе сповна, доносячи до дитячого розуму всі тонкощі різних наук».

Формування педагога нового типу – національно свідомого, креативного, мислячого, самокритичного, з високою педагогічною відповідальністю – можливе лише за умови наближення навчання у педагогічному навчальному закладі до реальної професійної